

САНОАТ КОРХОНАЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ БОШҚАРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ

РАДЖАПОВА ЛАТОФАТ САРДАРОВНА

Бизнес ва тадбиркорлик олий мактаби тингловчиси

Жаҳонда саноат маҳсулотларини ишлаб чиқарувчи корхоналарни трансформациялаш ва улар фаолиятини такамиллаштиришда экологик ва инновацион ривожлантириш талабларига алоҳида эътибор қаратилмоқда. Дунёда сифатли ва хавфсиз саноат маҳсулотлари ишлаб чиқаришни экологик ва инновацион талабларга мувофиқ трансформациялаш, унинг сарамардорлигини ошириш, шулар билан бир қаторда ижтимоий самарани оширишга йўналтирилган чора-тадбирлар кенг кўламда олиб борилмоқда.

Ҳозирги кунда иқтисодий рақамлаштириш ахборот технологияларни жорий этиш кўлами билан чамбарчас боғлиқ бўлсада у бир қатор ташкилий ва стратегик ўзгаришларни ҳам тақозо этади. Шунинг учун ҳам айни пайтда, рақамли технологиялардан фойдаланган ҳолда янгича инновацион иш услубига ўтиш, янги ахборот ва коммуникацион технологиялар ёрдамида ташкилий жиҳатдан янгилашга катта эътибор қаратилмоқда. Ўзбекистон Республикаси Президенти таъбири билан айтганда, “Тараққиётга эришиш учун рақамли билимлар ва замонавий ахборот технологияларини эгаллашимиз зарур ва шарт. Бу бизга юксалишнинг энг қисқа йўлидан бориш имкониятини беради.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон-2030”Стратегиясини тасдиқлаш тўғрисидаги ПФ-158-сон Фармонида “2030 йилга қадар иқтисодий ҳажмини 2 баробар ошириш, Иқтисодийда трансформация ва институционал ислоҳотларни изчил давом эттириш, мамлакатда қулай инвестицион ва ишбилармонлик муҳитини таъминлаш”¹ бўйича узоқ муддатли стратегик вазифа белгиланган.

Юқорида келтирилган вазифалардан келиб чиқиб, давлатимиз раҳбарининг фармони ижросини таъминлаш бўйича саноат корхоналари бошқарувида рақамли технологияларни жорий этиш долзарб масала эканлигига яна бирбора амин бўламиз. Саноат корхоналарида ишлаб чиқариш бошқарув жараёнига рақамли технологияларни жорий этиш, бу жараённи автоматлаштириш мураккаб бўлиб, инсондан янги билимларни талаб этади. Биз аввало саноатда рақамли технологияларни жорий этишни яхшироқ тушунишимиз учун рақамли иқтисодий кенгроқ тушуниш ва унга изоҳ бериш мақсадга мувофиқдир. Рақамли иқтисодий атамасининг илмий

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон-2030”Стратегиясини тасдиқлаш тўғрисидаги ПФ-158-сон Фармони

адабиётларда шу кунгача кўплаб талқини мавжуд бўлиб, ҳозиргача фанда яхлит бир атама сифатида қайд этилмаган.

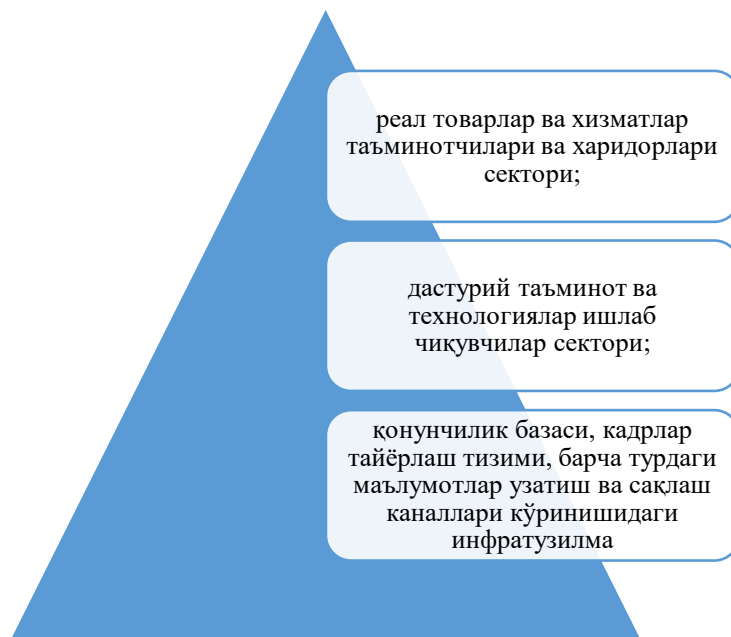
Жумладан, Халқаро консалтинг ва аудит компанияси “Делойт” таърифлашига кўра рақамли иқтисодиёт - бу инсонлар, корхоналар, қурилмалар, маълумотлар ва жараёнлар ўртасидаги миллиардлаб кундалик онлайн боғланишлар натижасида юзага келадиган иқтисодий фаолият².

Иқтисодиёт фанлари доктори Владимир Иванов таърифича: “Рақамли иқтисодиёт – бу бизнинг ҳақиқатимизни тўлдирадиган виртуал муҳитдир” деб таърифлаган. Томск давлат университетининг профессори, Р. Мешчеряковнинг фикрича “рақамли иқтисод” атамасига иккита ёндашиш мавжуд деб ҳисоблайди. Рақамли технологиялар асосида иқтисодиётнинг ва электрон товар ва хизматлар эксклюзив домен тавсифловчи рақамли иқтисодиёт: биринчи ёндашув “классик” деб номланиб, классик мисоллар - телетиббиёт, масофавий таълим, дори-дармонларни сотиш (фильмлар, телевизорлар, китоблар ва бошқалар). Иккинчи ёндашув: “рақамли иқтисод” илғор рақамли технологиялардан фойдаланган ҳолда иқтисодий ишлаб чиқаришдир.

Мамлакатимиз олимларидан Гулямов С.С., Аюпов Р.Ҳ.ларнинг “Рақамли иқтисодиётда блокчейн технологиялари” ўқув қўлланмасида рақамли иқтисодиётни қуйидагича таърифлашган. “Рақамли иқтисодиёт – жараёнларни таҳлил қилиш натижаларидан фойдаланиш ва катта ҳажмдаги маълумотларни қайта ишлаш асосида турли хилдаги ишлаб чиқаришлар, технологиялар, асбоб-ускуналар, товарлар ва хизматларни сақлаш, сотиш ва етказиб бериш самарадорлигини жиддий равишда оширишга имкон берадиган ва рақамли кўринишдаги маълумотлар асосий ишлаб чиқариш омили деб саналган хўжалик фаолиятидир”.

² <https://www2.deloitte.com/mt/en/pages/technology/articles/mt-what-is-digital-economy.html>

Қайд этиш мумкинки, рақамли иқтисодиётнинг ривожланиши учта асосий сегментда кўриб чиқилади (1.1-расм):

1-расм. Рақамли иқтисодиётнинг ривожланишининг асосий сегментлари³

Ва у қуйидаги йўналишларни ўз ичига қамраб олади:

- биг дата (**Big Data**);
- сунъий интеллект (**artificial intelligence**);
- блокчейн (**blockchain**);
- квант технологиялари (**quantum**);
- ишлаб чиқариш технологиялари (**Industrial technology**);
- саноат интернет (**industrial internet**);
- робототехника (**robotics**);
- симсиз алоқа (**wireless connection**);
- виртуал реаллик (**virtual reality**).

Бугунги кунда анъанавий иқтисодиётдан рақамли иқтисодиётга ўтаётган бир пайтда саноат корхоналарини рақамлаштиришга бўлган эҳтиёж ҳам кундан кунга ортиб бормоқда, чунки йирик тармоқларда юзага келадиган катта ҳажмдаги маълумотларни қайта ишлаш муаммосини фақат рақамли технологиялар ёрдамида ҳал қилиш мумкин.

Ҳақиқатан ҳам, бугунги кун талабларига жавоб берадиган саноат маҳсулотлари ва хизматларини яратиш орқали мамлакатнинг иқтисодий рақобатдошлигини ошириш мумкинлиги, инновацияларни амалиётга жорий

³ Тадқиқотчи томонидан ишлаб чиқилган.

этилиши ишлаб чиқаришни ривожлантиришда ҳар доим катта аҳамият касб этган.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг "Инновацион фаолият тўғрисида" ги Қонуни. Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик палатаси, 07/24/2020 йил, ЎРҚ-630 сон.

2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 5 октябрдаги ПФ-6079-сонли ““Рақамли Ўзбекистон – 2030” стратегиясини тасдиқлаш ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони.

3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 28 январдаги ПФ-60-сонли Фармони. 2022 - 2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегияси тўғрисида//Қонунчилик маълумотлари миллий базаси, 29.01.2022 й., 06/22/60/0082-сон.

4. **Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2023 йил 11 сентябрдаги “Ўзбекистон-2030” Стратегиясини тасдиқлаш тўғрисидаги ПФ-158-сон Фармони.**